

Полевікова О.Б. Формування мовної особистості учня засобами ігрових технологій у контексті Нової української школи / О.Б.Полевікова // Розвиток життєвої компетентності особистості в умовах освітніх трансформацій: виховний, психологічний, інклюзивний виміри : збірник матеріалів Всеукр. наук.- практ. конф., м. Херсон, 20-21 вересня 2018 р. Том II / За ред.А.М.Зубка, В.В.Примакової та ін. - Херсон: Айлант, 2018. - С. 20-23.

Полевікова Ольга,

доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти,

Херсонський державний університет,

доцент, кандидат педагогічних наук,

м.Херсон

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Компетентнісний підхід, покладений в основу Концепції Нової української школи, актуалізує пошуки науковців щодо ефективних технологій забезпечення якості початкової освіти.

Опора на життєві компетенції в освітньому процесі, у свою чергу, спонукає до з'ясування сутності поняття «життєва компетенція».

Ідеї компетентнісного підходу до загальної середньої та вищої освіти обґрунтовано такими вченими як І. Д. Бех, Н. М. Бібік, І. Г. Єрмаков, О. І. Локшина, В. І. Луговий, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубачева, Ю. М. Швалб та ін.

Наукові дослідження І. Г. Єрмакова, Н. А. Пустовіт, Л. В. Сохань, М. Д. Степаненко, Т. М. Титаренко, В. Т. Циби, І. П. Ящук та ін. свідчать про цілеспрямовані пошуки шляхів формування життєвої компетентності особистості, зокрема в освітньому процесі.

Дослідниця Н. А. Пустовіт визначає це поняття як «індикатор, що дозволяє визначити готовність учня-випускника до життя, його подальший особистісний розвиток і здатність до активної участі у житті суспільства»; «логічне поєднання ставлення і цінності, уміння та знання» [3, с.285].

Таким чином, життєва компетентність особистості – це складна здатність (або система здатностей) особистості, яка, через ефективне розв'язання життєвих проблем, своєчасне визначення і вирішення складних життєвих завдань людини, забезпечує її продуктивне життєве самовизначення і самоздійснення, оптимальну організацію життєвого шляху [1, с.19].

Концепція Нової української школи обґрунтовує важливість гри у формуванні життєвої компетентності учня. Її вплив на освітній процес було розкрито в роботах педагогів-класиків (А.Я.Коменський, С.Ф.Русова, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський та ін.), психологів (Ю.А.Аркін, М.Я.Басов, П.П.Блонський, Л.С.Виготський, Н.Д.Виноградов, Д.Б. Ельконін, С.Л.Рубінштейн, Д.Н.Узнадзе та ін.), сучасних педагогів (Л.В. Артемова, А.К.Бондаренко, Г.І.Григоренко, Р.І.Жуковська, В.Г.Захарченко, Т.О.Маркова, Д.В.Менджеріцька, О.І.Сорокіна, О.П.Усова, Г.С.Швайко, К.І.Щербакова та ін.).

Психологи розглядають гру як діяльність, що відображає дійсність шляхом активного її перетворення (Ю.А.Аркін, Л.С.Виготський, Н.Д.Виноградов, Д.Б.Ельконін, О.М.Леонтьєв, О.Р.Лурія, С.Л.Рубінштейн та ін.). У ході гри діти мають змогу діяти; конкретні дії зумовлюють мовленнєву активність молодшого школяра і водночас спрямовують розвиток гри. Це перехідна, проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій та свободою слова.

Психолінгвістичний компонент проблеми мовленнєво-ігрової діяльності розкривається у працях Є.М.Верещагіна, М.І.Жинкіна, І.О.Зимньої, О.О.Леонтьєва, О.Р.Лурії, Т.О.Піроженко, І.О.Синиці, О.М.Соколова та ін. Він ґрунтується на уявленнях про структуру мовленнєвої діяльності та різноманітні психофізіологічні механізми породження мовлення, що забезпечують реалізацію мовленнєвого акту на знайомому матеріалі з використанням комунікативно спрямованих одиниць висловлювання.

У межах лінгвістичного підходу вчені визначають процес використання в мовленнєвому спілкуванні ігрових ситуацій як стилістично нейтральних, що

набувають образного потенціалу шляхом актуалізації їх значень, семантичного зрушення, внесення до них емоційно-естетичних нашарувань, що досягаються здебільшого на лексико-семантичному рівні (Е.О.Барінова, Б.М.Головін, І.І.Ковалик, І.С.Збарський та ін.).

Значна кількість досліджень пов'язана з різними аспектами підвищення ефективності навчання за допомогою різних видів ігор чи їх компонентів – А. Вербицький, К. Грейд, Р. Грям, П. Підкасистий, С. Тюнникова, В. Христенко, Д. Кавтарадзе.

Гра є одним із важливих освітніх засобів у початковій школі, тому що в цьому віковому періоді вона є значущим видом діяльності. Дія гри в молодшому шкільному віці зводиться до реалізації наступних функцій: діагностичної, корекційної, соціалізуючої, функції міжнаціональної комунікації, комунікативної, самореалізуючої, ігротерапевтичної, розважальної. Гра як соціалізуючий засіб, дозволяє дитині прийняти позицію суб'єкта соціалізації, тобто засвоїти встановлені норми, застосовувати їх у житті і виробити свої життєві цінності.

У межах технологічного підходу до навчання і виховання все частіше йде мова про ігрові технології. Ми поділяємо думку професора Пентилюк М.І. стосовно того, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності: системності (логічність процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність); керованості (можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання); ефективності (врахування оптимальних затрат, гарантія досягнення певного результату); відтворюваності (можливості застосування іншими суб'єктами, в інших умовах) [2, с.48].

Пропонуємо колегам добірку вправ у межах застосування ігрової технології – проведення уроку-гри «Поле чудес» із теми «Правило вживання апострофа після префіксів перед я, ю, є, ї».

Мета. Закріпити знання учнів про правила вживання апострофа, правопис та вимову слів із апострофом;

Формувати вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, визначати головне, робити висновки, застосовувати набуті знання на практиці.

Виховувати мовну особистість учня, товариські взаємини.

I ВІДБІРКОВИЙ ТУР

Каліграфічна хвилинка

1 рядок. Записати йотовані.

2-3 рядок. Прочитати вірш. Записати слова з апострофом. Виділити префікси:

Апостроф дружить з є, ю, я:

Подвір'я, в'ється, в'юн, сім'я.

А ще апостроф дружить з ї:

Під'їхав, з'їсти, солов'ї.

Апостроф пишуть після них –

П'яти відомих букв „губних”,

Це б, п, в, м, ф та р.

І ми їх вивчили тепер!

А після префіксів зустріти

Апостроф також можна, діти;

Лиш перед я, ї, ю та є:

Об'ява, з'їв, з'юрбивсь, об'єм.

Зразок виконаного завдання:

Яя Юю Єє Її Подвір'я, в'ється, в'юн, сім'я, під'їхав, з'їсти, солов'ї, п'яти, об'ява, з'їв, з'юрбивсь, об'єм.

Утворення нових слів за допомогою префіксів. Засвоєння правила. У наступному турі беруть участь ті гравці, які закінчили виконувати вправу, склавши і записавши з трьома словами речення.

У завданнях – слова з апострофом після префіксів. Для апострофа відведено окрему клітинку.

ЗАВДАННЯ I ТУРУ

Цим словом називають військовослужбовця (як правило, офіцера), що перебуває при командирі для виконання службових доручень.

А	Д	'	Ю	Т	А	Н	Т
---	---	---	---	---	---	---	---

Завдання:

Скласти з цим словом питальне і спонукальне речення.

II ВІДБІРКОВИЙ ТУР

Робота в парах.

1. Продовжте прислів'я. Вставте правильні за змістом слова. У вставлених словах поясніть вживання апострофа.

Літо збирає, а зима ... (з'їдає). Поки зайця вб'ють, то вола ... (з'їдять). Опеньки ... (з'явилися) — літо скінчилось. Що маєш зробити завтра, зроби сьогодні, що маєш з'їсти сьогодні, ... (з'їж) завтра. Лихо наше — ячна каша: ... (з'їв) би і такої, та нема ніякої. Осінь збирає, а весна ... (з'їдає).

2. Утворіть слова з апострофом після префіксів, запишіть:

Антонім дієслова *з'єднати* (роз'єднати), антонім дієслова *виїхати* (в'їхати), антонім іменника *виїзд* (в'їзд), антонім дієслова *роз'єднати* (з'єднати), дієслово, що утворене за допомогою префікса від дієслова *їсти* (з'їсти), іменник, що означає зібрання представників певних організацій (з'їзд), дієслово, утвореного від дієслова *їсти* за допомогою префікса *роз-* (роз'їсти).

3. Прочитайте текст. Підкресліть слова з апострофом після префіксів.

Префікси виділіть:

На подвір'ї школи

Діти гралися на подвір'ї школи. До них на велосипеді під'їхав Петрик. Він вчиться в п'ятому класі. Петрик кинув дівчаткам м'яч. Почали разом розважатися. До школи в'їхав автобус. Це учні дев'ятого класу повернулися з екскурсії.

У другому турі беруть участь ті гравці, що першими, охайно і правильно виконали роботу в парах.

ЗАВДАННЯ II ТУРУ

Це дієслово відповідає на питання *що робити?* і вживається у таких значеннях: 1. Приходити, прибувати кудись. 2. Появлятися; показуватися десь. 3. Ставати наявним десь. 4. Зароджуватися, утворюватися.

З	'	Я	В	Л	Я	Т	И	С	Я
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Складання і запис речень із цим словом.

III ВІДБІРКОВИЙ ТУР

1. Вибірковий диктант. Виписати слова з префіксами. Пояснити їх правопис:

В'язати, в'їхати, об'єднання, в'є, роз'єднати, п'ятак, під'їзд, з'ясувати, в'язень, з'явився, об'їдати, роз'їхатись.

2. Розподільний диктант. Записати слова з апострофом у дві колонки:

- 1) апостроф у корені слова;
- 2) апостроф після префікса.

Префікси виділити.

Пам'ятний день

Сьогодні неділя. Малий Мар'янку з матір'ю поїдуть до діда Дем'яна в сусіднє село Валер'янівку. Це для нього свято. Вони будуть їхати в'юнкою польовою стежкою на велосипеді, об'їжджаючи широкі лани буряків, пшениці, соняшника, кукурудзи.

Потім вони об'їдуть підгір'я з невеликим підйомом і спустяться прямо до дідового подвір'я. Мар'янку уявляє, як вони підійдуть до широких дерев'яних воріт.

А тоді викотиться м'ячиком по трав'янистому м'якому подвір'ю маленький Рябко. А в нього хвостик десь назбирав по бур'янах досить реп'яхів. Буде Мар'янку робота.

Аж ось на танку з'явиться дід Дем'ян у солом'яному брилі з лагідною усмішкою під вусами.

А потім дід Дем'ян поведе Мар'янка на пасіку в сад. Там рясно вродили яблуні, груші. Повітря напоєне духмяним запахом меду.

ЗАВДАННЯ ІІІ ТУРУ

Це слово відповідає на питання *що робити?* і вживається у таких значеннях: 1. обливати, заливати кругом по поверхні (про кров, піт). 2. Ранити, бити або розбивати до крові.

О	Б	'	Ю	Ш	У	В	А	Т	И
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Складання і запис речень із цим словом.

ГРА З ГЛЯДАЧАМИ

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ГЛЯДАЧІВ:

Цей прикметник уживається в таких значеннях: 1. Який ходить в упряжі, носить ярмо. 2. Який перебуває в неволі.

П	І	Д	'	Я	Р	Е	М	Н	И	Й
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Запис і аналіз речення:

Вже в потухлих очах під'яремних людей загорається гордий вогонь волі.

ФІНАЛ

Це дієслово відповідає на питання *що зробити?* і означає «скупчитися в одному місці, зібратися юрбою».

З	'	Ю	Р	М	И	Т	И	С	Я
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

СУПЕРГРА

Цей іменник – синонім до слів *оголошення, повідомлення*.

О	Б	'	Я	В	А
---	---	---	---	---	---

ІІІ. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Нагородження переможців. Підведення підсумків роботи.

Таким чином, ігрова технологія має цілісну структуру, охоплює певну частину освітнього процесу і спирається на єдиний зміст, сюжет, персонажів.

Ігровий сюжет розвивається паралельно до основного змісту навчання, сприяє активізації освітнього процесу, засвоєнню певних навчальних елементів.

Вибір гри визначається освітньою метою уроку. Окрім того, гра має бути доступною для учнів, відповідати їх потребам та інтересам.

Література:

1. Єрмаков І.Г., Пузіков Д.О. Проектне бачення компетентнісно спрямованої 12-річної школи / І.Г.Єрмаков, Д.О.Пузіков. – Запоріжжя: Центріон, 2005. – 112 с.

2. Пентиліук М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. – Х.: Вид.група „Основа”, 2007. – 176 с. – (Б-ка журн. „Вивчаємо українську мову та літературу”; Вип.7(44)).

3. Пустовіт Н.А. Життєва компетентність // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 285.

Відомості про автора:

Полевікова Ольга Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.